

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Capvt V. De Ieiunio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

Castro. tom. 1. r. 3. d. 6. de dispens. leg. q. 4. n. 8. at nullibi apparet adesse ejusmodi concessionem, ut scilicet nulli existente causa subditos excusante, dubia nequidem, & solum ad communes elemosynas distribuendas, vel ad quodcumque aliud opus bonum faciendum, inferior Pontifice dispense in legibus iuris communis, qualis est observatio festorum, vel jejuniorum, id enim esse dispensare ex causa; sed commutare ad libitum, atque aded transcendere limites dictae concessionis. Dixi autem (in festis jure Superiori inductis) nam de Summo Pontifice in his, vel de Episcopis in festis iure Diocesano inpositis, alia est ratio, de qua alibi.

40. Illud approbo, quia in aliquibus Diocesisbus imposita est concedens multa pecuniaria laborantibus in die festo; hanc posse, ut faveat Sanch. lib. 3. de matr. d. n. 10. probato delicto, & sine fraude exigis; & posse, in modo debere (ut monet de omnibus similibus poenis Tridentinum sess. 25. c. 3. de reform. matr.) locis piis applicari.

41. Cur signate dictum est (sine fraude)? Quia alicubi (dolens refero; quod videtur) ab Episcopis constituti sunt aliqui Officiales, quibus festorum iura dedit nomen *Festuariorum*, quorum est munus laborantes die festo deprehendere, de ferre, ac multa pecuniaria condemnare. Ex his ergo Festuarii nonnulli nullo rubore, religione nulla, interdum pactum incunt cum artificibus, camporumque cultoribus, ut reddant quandam pecuniae censum quotannis, ne eodem anno ab ipsis Festuariis molestiam patiantur, quo freti pacto, an Opifices, ac Rustici faciliores sint ad frangendam legem, alii judicent. Illud proclamo, & id concedi, vel permitti, & ab ipsis Officialibus id praestari, indignum, scandalosum, perniciosum esse.

CAPUT IV.

De Actionibus quibusdam non servilibus die festo prohibitis.

§. I. Haec sunt Mercatus, Placitum, seu Iudicium forense, Iuramentum, Mercatus.

1. Tripliciter sumitur Mercatus. Primum enim significat universales Nundinas (Italicè *Fiera*) quae semel, vel bis in anno ad publicum commercium celebrantur. Secundò, Nundinas de quibusdam rebus usualibus, (Italicè *Mercato*) quae semel in hebdomada ad Oppidi abundantiam sunt institutae; Tertio, ipsum actum mercandi; id est, emptionem, venditionemque rerum, c. 1. & ult. de Feriis, l. 1. 2. 3. & ult. c. eodem tit.

2. Primus jam est in usu etiam in festis: Sic Toler. Suarez, Fagund. Azor. quos citat, sequiturque Castro Pal. tom. 2. r. 2. d. 1. de observ. fest. p. 6. n. 4. Secundum video alicubi in die festo non permitti, licet jam ex consuetudine permitti, dicat Castro Pal. *ibid.* Servetur ergo consuetudo Patriae. Tertius magna ex parte consuetudine videtur jam permissus, videmus enim (ait idem *ibidem*) operarios sine ullo scrupulo die festo conduci, bona defraetoriam publica voce Praeconis vendi, necessaria cibo, & potui venalia fieri, calceosque aliasque res leves emi, ac denique passim fiunt privatae venditiones, vel locationes. Solum propter reverentiam festi non quasi in publico id fit; sed semiclausis officinarum januis: servetur ergo loci consuetudo.

3. Alicubi venduntur per Urbem publice Cupedia, & res esculentae ad populum, & maxime puerorum illicitamenta: atque ut id impune faciant, impetrant vendentes licentiam à Ministris Ecclesiasticis, data elemosyna. De hac ergo re illud tene, quod paulò *superius*, c. 3. §. 2. n. 41. cum de Festuariis ageremus, habuisti.

Placitum.

4. Placiti nomine comprehenditur omnis strepitus judicialis, id est, citatio partis, formatio processus, seu

cognitio causae, & sententiae, sententiaeque executio in causis omnibus civilibus, & criminalibus, à quocumque fiant iudice, sive Ecclesiastico, sive seculari: quae omnes actiones non solum sunt, nisi addit legitima executio, illicitae, sed in super invalidae. Ita Laym. lib. 4. r. 7. c. 2. n. 7. alique passim; Fagundez lib. 1. Eccl. praec. a cap. 14. fuse. Castro. item fuse loco cit.

5. Puro tamen licere presentationes facere, institutiones, collationes, provisiones, & cetera Beneficiorum; quia haec non afferunt strepitum iudiciale, nam propterea ne putes vetitum esse diebus festis excommunicationem ferre in aliquem; nec multò magis ab illa absolvi; & ea facere, quae sunt voluntariae iurisdictionis, ut est, v. g. expedire dispensationes; quia haec non requirunt iudiciale causae cognitionem. Pari modo, si Advocates Iudicem informet, si arbitrator, non ut Iudex, amicabilium compositionem statuat, si Iudex privatum sententiam postea proferendam scribat, &c. contra observantiam festi, propter eandem rationem non ager.

6. Nec tamen hic deest causa excusans, nempe necessitas, & pietas. Festis ergo diebus possunt expediri licite causa alimentorum, Carceratorum, Pupillorum, Viduarum, & miserabilium personarum item causae, quae celeritatem requirunt, quia alioquin res peritura sit. Ita Layman. *ibid.* Et Suarez quidem tom. 1. de Relig. tract. 2. l. 2. de observ. fest. cap. 3. ad fin. notat latronem de fuga suspectum, posse die festo capi, & in carcerem trudi; item in pagis causas civiles agitari, si aliis profestis diebus rustici nec adesse, nec vocari commodè valent.

7. Quia ratione hic etiam habeat locum parvitas materis, vide apud Fagundez lib. 1. Eccl. 1. p. praec. c. 2. n. 8. & Suarium l. c. 3. 1.

Iuramentum.

8. De hoc satis sit adnotare, quae compendiosè affert Layman *ibid.* n. 8. Probabilè est, inquit, quòd Caietanus docet, iuramenta in die festo prohibita non esse praeter iudicialia. Alia vero negotia, quae die festo exercentur, ut inauguratio Doctorum, Contractus aliquis civilis, etiam iuramenta, si opus sit, confirmari poterunt; accessorium enim sequitur summum principale. Quòd si in cap. 1. de Feriis, major prohibitio iuramentis facta fuit; *scilicet* Textus significare videtur; non est in usu receptum, vel postea abrogatum.

CAPUT V.

De Jejunio.

1. Non hic agemus de jejunio naturali, praenecessario ad Eucharistiae receptionem, quòd abstinentiam à cibo, & potu requirit omnimodam, nec de morali, quò juxta rectae rationis regulas abstinemus prudenter à dictis: sed de Ecclesiastico, quòd Fidelibus praecipitur statis diebus, potèstque describi esse ex Azor. tom. 1. lib. 7. c. 9. de jejun. q. 1. Abstinentia à certo genere ciborum sub unica concessorum comestione, sub meridie suscipienda. Abstinentia à carnibus tantum, cum facultate pluries in die alios cibos comedendi, quae ab Ecclesia servatur Feria sexta, & Sabbato; vocari quidem solet Jejunium, sed largè.

§. I. De qualitate ciborum jejunij.

Abstinentia à carnibus.

1. Hanc esse de Jejunij essentia, saltem ob universalissimam consuetudinem, firmiter communiter Doctores, Ita S. Thom. q. 147. art. 8. Sylvester v. Jejunium. Navarr. c. 2. n. 10. alique mox citandi; ex quo principio colliguntur sequentia.

2. Primò, Dispensatus ad carnes edendas, liber est à jejunio. Ita Caiet. in praedictum locum S. Thom. Fagund. multos referens praec. Eccl. 4. lib. 1. c. 2. n. 6. quicquid dicat Joan. Medina Codice de jejunio, quaest. 5. d. 2. ad finem. Ratio est, quia ad actionem quampiam quis teneri non potest

7. At si potes (ait Navarrus) vesci piscibus, injuste fuit tibi concessio carnum. Respondeo: nulla consequentia; fortasse enim pisces simul cum carnibus; vel saltem medica piscium portio, non nocent. Deinde ajo hunc non posse comedere sine detrimento pisces, & propterea dispensatum fuisse; at ex gula irritamento vult pisces etiam addere; peccatum ergo committet contra temperantiam, quod tamen solet communitate esse veniale; non vero contra legem jejuni, quod esset mortaliter.

8. Quinto, Dispensatus ad unum genus carnum, v. g. ad Gallinas, poterit quascunque carnes comedere lardum, facinam, porcina, &c. Ratio est, quia una est, & indivisa omnium carnum prohibitio: quare licet illa nocentium valetudini pariant, unde ea comedens peccet contra temperantiam, non tamen peccat contra legem jejuni.

9. Prædicta intelligenda sunt non solum pro legitime dispensatis à jejunio, verum etiam pro nobis obligatis, vel quomodocunque excusatis, quales sunt infideles, infantes usque ad septennium, amentes, infirmi; qui omnes, cum non teneantur abstinere ab esu carnum, non teneantur ad legem jejuni. Obiter tamen recoles, pueros à termino, in quo ratione possunt, seu ab ætate septenni, usque ad annum vigesimum primum, & senes sexagenarios, teneri ad abstinentiam à carnibus, nisi aliunde excusentur; quamvis non teneantur ad jejunandum, ut ex universali consuetudine patet. Quare advertis hæc esse duo præcepta dividua: alterum de non comedendis carnibus: alterum de unica comestione: nam propterea non valens propter debilitatem unica comestione contentus esse poterit quidem sæpe comedere in die cibos quadragesimales; at non poterit vesci carnibus, nisi debilitas hoc etiam petat.

Sed quid dicendum de illis, qui prædictis non obligatis carnes ministrant? Respondeo, In fidelibus, ut etiam pueris ante septennium completum, & immo postea, si usum rationis nondum acquisiverunt; poterunt ministrari carnes. Ioan. Sanchez l. c. n. 3. quia cum hi non teneantur Ecclesie legibus; cooperatio non est ad actionem contra leges, sicuti enim ipsi licite illas comedunt, ita & licite eisdem eas porriguntur. Idem die quoad perpetuum, & omnino amentes, idque propter duas rationes. Primo, quia probabile est, hos amentes nullis humanis legibus adstringi; siquidem lex humana nunquam intenditur dari, nisi humano, & rationabili modo viventibus. Secundo, quia ij sunt vere infirmi, cum cibi quadragesimales, ut potè pravos humores foventes, regulariter noceant amentibus. Quoad amentes in aliqua materia, vel aliqua intervalli luce gaudentes, idem dicendum puto, si non propter primam, certè propter secundam rationem. Ebris denique nullo pacto concedendum est posse à re die jejuni ministrari carnes. Ita Thom. Sanchez l. 1. in decal. cap. 1. 2. num. 16. sine. Ratio est, quia hi sunt per se comprehensi à legibus, nec ab infirmitate aliqua, ut supponimus, excusantur. Et quamvis si ipsi comederent, non peccarent, quia tunc propter turbationem, quam à vino patiuntur, non advertunt; peccarent tamen ministrantes, dum cooperarentur ad comestionem illam materialiter malam.

10. Illud superest: Quorunnam animalium carnes hic prohibentur? Respondeo, non nisi eorum, quæ communis hominum existimatio, & consuetus usus jam de crevit; habitus; semper præ oculis sine Ecclesie, quæ propterea prohibet in jejuniis carnes, ut alimenta multum nutritiva, hominumque vires admodum rescientia, à Fidelibus excludat: Ita Bonac. 2. vult. circa octavum præcept. Decal. q. 1. p. 2. n. 1. Trullench. lib. 3. in decal. c. 2. d. 3. num. 1. Tamb. tom. 2. de iure Abbatum, d. 12. q. 9. n. 9. in ultima editione. Certè melior regula dari hæc de re non potest: Illa enim, assignat pro prohibitis ea animalia, quæ vivunt extra aquam, & terrestria vocantur, pro concessis, quæ intra aquam degunt, & Aquatilia nominantur, fallax regula est: nam Testudines terræ, & Li-

Q 3 maces

quod si id, quod est de ejus essentia, non obligantur: sine illi, cui conceditur ob dispensationem carnes, licet esse carnare, immo plures, in die se reficere: quia ob obligationem jejuni jam est solutus; ita idem contra dispensationem. Non placent ergo, qui sentiunt cum Less. lib. 4. c. 2. d. 6. sine. Dispensatum ad carnes ob debilitatem videntur posse non observare jejuni; dispensatum vero ob detrimentum, quod alijs tibi viliores ipsi inferunt, obligati ad jejuni: non placent, inquam, nam æque obligati ad jejuni ponere neutri possunt. Ita Ioan. Sanch. l. 1. c. 2. d. 6. sine. Illud placet, dispensatum ad comedendas carnes, licet possit pluries comedere, non tamen pluries easdem, non tamen pluries quadragesimales, non tamen pluries perducat, quæ præceptum abstinentiæ à carnibus toto perducat. Ita idem ibid. n. 15. Verum, cum dispensat quis ab observando ad carnes, nisi aliquam circumstantiam contrariam intelligit absolute, & per totum diem; quare regulariter poterit multoties eas manducare.

Secundo, Dispensatus ad carnes, est liber ab abstinentia à lacticiis. Ita Thom. Sanch. aliique apud eundem Ioan. Sanch. l. c. n. 7. Ratio est, quia dispensatus ad majus censetur etiam ad minus in eodem genere.

Eodem modo dispensatus ad carnes, eo die quo ex libito carnes non manducat, non obligatur jejunare, sed licite potest sæpe comedere: sive dispensatio fuerit circa præceptum, sive circa votum jejunandi. Ita Adria. Cælius Conf. Bononiensium anni 1638. casu 2. men. l. 1. Ratio est, quia ab hoc jam ex dispensatione est absolutum jejuni quoad essentiam; ergo ab illo non amplius obstringitur. Aliqui distinguunt, conceduntque prædicta, si dispensatus fuerit qui ad carnes propter vitium debilitatem; At si fuerit dispensatus ex eo, quia cibi quadragesimales sunt illic nocivi, eo die quo carnes non comedit, non poterit jejuni frangere, & pluries comedere, quia hic in tantum posset, in quantum comedit carnes, quæ sunt distinctivæ jejuni; at jam eas non comedit, ergo non habet rationem, unde ad jejuni non teneatur. Ita Thom. Sanch. l. 5. conf. c. 1. d. 30. n. 3. Et aliique apud Dian. l. c.

Et vi hujus discursus acquirere hujus distinctioni; verum ex alio capite fit mihi probabilis, in utroque casu eundem dispensatum posse pluries comedere: Ita Henric. Rodric. Azor. aliique apud Ioan. Sanch. in select. d. 5. l. 1. n. 2. Nam hic fuit dispensatus ad carnes propter causam rationem, quod cibi quadragesimales sint ipsi notabiliter nocivi; ergo die illo, quo non carnes, sed cibos, quos comedit, jam habet in stomacho causam notabilem infirmitatis, nempe dictos nocivos cibos; ergo est liber à jejuni, ut potè infirmus. Quare licet iterum iterumque comedendo quadragesimalia, peccet contra sui charitatem, ut necesse est, dicemus non tamen peccabit contra præceptum jejuni.

Quod si quis dispensetur ex mera liberalitate Pontificis, adhuc puto posse se comedere quodlibet, si manè pisces comedit. Ratio est, quia si potest se propter dispensationem, cuius jure die non fruitur, ut etiam ipsi advertant fatentur: poterit & pisces: cui enim conceditur majus; minus in eodem genere non negatur. Quod ratio necesse Sanchez lib. c. 1. d. 30. n. 6. conatur solvere, tamen nequaquam solvit.

Tertio, qui inadvertenter in die jejuni non continentiam carnum quantitatem forte comedit, si error postea advertat, non obligabitur jejuni servare: Ita Basil. Pont. contra Manrique apud Dianam p. 9. tr. 6. ref. 1. 8. quia modo non ab simili jam habet sufficientem in stomacho nutritionem eodem die sumptam directè incompatibilem jejuni Ecclesiastico, cum nutritionem essentialiter excludenti.

Quarto, dispensatus ad carnes, potest simul comedere pisces: quia nulla lex adeit, quæ hæc simul comedere prohibeat: Quod si saluti noceat, fiet quidem contra temperantiam, non vero contra legem Ecclesiasticam jejuni.

Paris I.

maces extra aquam vivunt, & tamen prohibita die jejuniij nequaquam sunt.

11. Si forte appareat nondum nobis cognitum animal ut in orbe novo occurrere facile potest; incertaque dubitatio, an sit caro prohibita, necne; recuratur ad finem prohibitionis, & ad similitudinem cum aliis prohibitis; si enim valide nutriat assimilaturque animantibus nostratibus prohibitis; erit & illud censendum prohibitum, secus non item.

Novi ego hominem nobilem genere, pietate, ac literis nobiliorem, qui nescio qua elephantiasi lesta diu vexatus, post multas peritorum consultationes à non illiterato Medico hoc remedium nactus est suæ incurabilis, ut ab aliis censebatur, infirmitatis; ut per animum integrum nullis aliis vesceretur dapibus, nisi præcisiss capite, & cauda viperis. Horror fuit id initio attentare, varisque, atque exquisitis modis carnes illas condendas, ut imaginationem suam, nauseamque falleret, curabat sanitatis per omnia appetens ægrotus: Verum, non multo post tempore non horrorem modò deposuit, sed Viperea fercula ita adamavit, ut postquam in pristinam, immò majorem valetudinem, præter multorum expectationem, fuit restitutus, pro delictis haberet vesci Viperis. Incidit interim jejunium quadragesimale, nec à viperis undique conquirendis, atque comedendis bona fide bonus vir desitit, donec ab amico semel, qua ratione eas carnes dicibus veteris comederet, interpellatus in scrupulum incidit, sequi ab illis eo tempore comedendis (ut erat religiosissima conscientia) statim abstinit, & rationemque, An ea carnes prohibita censenda essent, nobis Theologis disputandum reliquit.

12. Quid ergo, quæro te, de hac questione sentis, docte Lector: Ego ex modo dictis numero præcedente, nisi me mea fallit ratiocinatio, colligerem carnes hæc prohibitas nequaquam esse, quia Vipera similior est Anguillis, quæ prohibita non sunt, quam cæteris animalibus prohibitis; exigua item nutritionis Viperam esse, cum sit multum terrea, atque admodum medicinalis, non improbabiler conjicio: quare nisi Medicus aliunde ostendar eas esse validæ nutritionis, sicuti sunt cæteræ carnes; prohibitas Viperas non esse puto.

13. Sed quid de partibus dictorum prohibitorum animalium, omnésque sunt prohibita: Respondeo omnes, eas nimirum, quæ sunt partes quomodocunque constitutivæ animalis, cartilagine, nervos, sanguinem, &c. quia dum animal prohibetur, non possunt non prohiberi omnes eæ partes, quæ ipsum constituunt. His adde jus ex carnibus ex Sanch. lib. 4. in dec. c. 11. n. 4. Bon. r. 2. circa secundum dec. præc. d. 4. q. 2. p. 6. num. 23. jus enim continet partes subtiliores substantiæ carnis, per elixationem eliquata.

14. Quæcunque item medulla, lactidum, axungia, & quæcunque pinguedo nondum vi ignis liquefacta, inter carnes sunt omnino censenda; quia verè sunt partes ut cumque animalis in omnium hominum conceptu, & non mera, & propria excrementa. Idem in rigore dicendum esset de iisdem liquefactis, quo pacto aliquod illorum vocatur à nostris *Sagimen*, de quo mox: quia motica illa liquefactio, mutare naturam substantiæ carnis non potest.

15. Dices at pinguedo, & lactidum nondum liquefacta continent quædam venulas, nervulosque verè carnes, quos non continet *Sagimen*, cum ejusmodi partes carneæ virtute ignis, vel expurgentur, vel resideant, vel evaporent: ergo posset dici, pinguedinem esse carnem, non verò *Sagimen*. Respondeo: propter ejusmodi solas venulas, nervulosque, lactidum, & prædictæ pinguedines essent interdictæ: semper excusaretur à mortali, qui ea comederet; quia semper esset parvitas materiæ, in magno cum lactidi frusto, proliquam parvitas modicæque venulæ reperiantur? Si igitur sub mortali sunt vetera, certè non propter aliud, nisi quia ipsa verè sunt ex se carnes.

16. Dixi autem signatè (in rigore) nam quia mo-

do num. 9. dictum est; hac in re existimationem hominum esse maxime attendendam, probè ille autem est, sagimen existimari inter carnes; ut item non existimari, sed esse numerandum inter lacticia; & ideo probabilis etiam erit utraque sententia; atque adeò posse recipi in jejunijs, & posse ab eodem rejici. Ita multi apud Henr. lib. 7. c. 13. n. 11. Ludov. à Cruce de Bull. Cruc. d. 1. cap. 5. d. 16. num. 4. Diana p. 1. tract. 9. res. 2. 1. inclinat Pag. Eccles. præc. 4. lib. 1. cap. 2. num. 28. aliique ab iisdem cit.

17. Superest & aliud: An pluries accipiet, qui pluries die jejuniij carnibus vescitur?

Duplicem quæstionem, hæc una quæstio complectitur: Alteram, An qui per sufficientem distantiam plures carnium manducationes, v. g. mane, meridie, sero, &c. plura numero distincta peccata committat: Et certum est, plura committere. Ita Suar. r. 2. de vel. lib. 4. c. 7. n. 2. & Doctores passim, quia hoc præceptum est negativum, quod obligat semper, & ad semper. Non ita res se habet in præcepto de unica comestione dumtaxat faciendâ eodem jejuniij die; ita Henr. Tolet. Lay. Fillius. Suar. aliique apud Diapam p. 1. r. 9. res. 44. quando enim plenus bis comedit, vel semel carnes manducasti, atque adeò jejunium cum culpa fregisti, tertio, vel quarto, vel deinceps eodem die quadragesimalia comedas, non iterum peccas: quia fracto jam per secundam comestionem, vel per carnium manducationem jejunijs, ipsum adimplere non amplius potes: ac propterea contra nullam præceptum, quod à te observari possit, operaris.

18. Altera quæstionem est; quænam sit censenda continuatio comedendi carnes, ut sic censeatur una comestio, adeoque unicuique numero peccatum? Si quis enim initio mentæ comedat ferculum intutum ex carnibus, mox pergat ad tria, quatuorve fercula ex piscibus, denique redeat ad aliud ferculum carneum; & tunc numero peccata committit. Confessori ut duo aperienda, an unicum duntaxat?

Respondeo: in hoc exemplo unicuique numero peccatum committi censeo; quia per continuatam comestionem, una est refectio, unaque moraliter transgressio: Et si interruptur per alia negotia, iudicio prudentis viri iudicandum erit, quæ, si rectum sit ad iterum comedendum, consistit. Utpote moraliter comedendi, seu se reficiendi actio: Certè si post integram horam redeat quis ad carnes, sive recesserit animo continuandi postea comestionem, sive non continuandi, puto multiplicari peccata, quia tam distans tempus hac in re videtur sufficiens ad moralem multiplicationem: si verò redeat post quadrantem cum dimidio, non ita, propter contrariam rationem. Si versuadet paritas ducta ab eo, qui die jejuniij surgit à mensa, & deinde post horam, vel semihoram redit: post horam enim puto, quantum est ex hoc capite discontinuationis, fracturum jejunijs; post quadrantem, ejusdemque medium, non item: de qua re mox suo loco.

Abstinentia à Lacticijs.

19. Lacticijs nomine veniunt, Lac, Caseus, Butyrum, similiaque ex lacte constata, atque ova, & etiam illa, quæ vocantur *Non nata*; nec solum ea, quæ tenent albumine sunt circumvoluta, sed etiam, quæ solum continent vitellum; omnia enim sunt ipsa substantia ovorum, licet magis, minùve completa, excludimus tamen nervorum illum racemum, & unde hæc ova pendunt, is enim totus est carneus. An sagimen sit inter lacticia communerandum, vidimus modò num. 6.

Dispensatum autem ad unum ex his, dispensari etiam ad omnia, certum esto, cum Trull. lib. 3. in dec. cap. 1. dist. 2. num. 9. Lezana in summa. v. Jejunium, n. 11. aliique: quia sunt in eodem genere, & pro uno, eodemque communtur; ut in simili diximus de diversitate carnium, modò n. 7.

20. Potrò controversia est, an ejusmodi lacticia sint in jejunijs prohibita: Si loquamur de jejunijs infra annum, Vigiliarum nimirum, vel quatuor Temporum, probabile est non esse iure interdicta: quia, ut resè advertit

vehiculum, & verè tales sunt: non vero in comestione vel per se in nutritionem.

6. Contrarius videtur Sanchez in *conf. lib. c. 1. dub. 23. n. 1.* sed fortasse loquitur in casu, quo ita intenditur magna quantitas substantialis, cibi aut extrahantur à natura potionis.

Sapa, Acetum, Oleum, & similia Condimenta

Præciscendo à parvitate materiae, quæ semper in his usu venire solet, hæc ex se jejunium frangunt. Id quod certum omnino sit, quia non ad potum, sed ad cibum pertinent. Unde fit, ut si jentaculo v. p. pertino illa adhibeas in die Jejunij, non quidem extra octo uncias, quibus constare illud posse dicimus in *seis*: sed intra illas computari debeant, tibi enim sunt quoad substantiam: & ad modum item cibi assumuntur.

Vua, Mala Massilica, Medica, Aurea, Punicæ, & similia.

7. Ne idem de Vua sentias, quod de Vino, hæc enim frangit omnino jejunium, cum non sit potus, sed abusus. Dices, At Vua sumi potest ad sedandum, ut in pernice ac potus. Rursus in illa nihil aliud continetur, quod nutriat, nisi ipse liquor inclusus in cortice, qui non est nisi Vinum, vel Mustum, à quo jejunium non violatur. Respondeo, esto sumatur ad sitim extinguendam, esto, nil aliud in illa contineatur, nisi ipse liquor, quod nostrum non est disputare esto, tu succum dumtaxat sugas, cætera ab ore projicias, satis à nonis excluditur ex eo, quod, ut sic, assumatur: per veram comestionem, & non in alimenti vehiculum, cum vinum, vel Mustum ab ipsa expressum, per veram & usalem potationem cibatur.

8. Quod dixi de Vua, de cæteris fructibus dictum volo v. g. de Malis Massilicis, Medicis, Aureis, Punicis, & c. Itali- cè *Limoni, Aranci, Orangi Granati*; eadem enim est, ac de Vuis ratio.

Cocholata.

9. Cocholata Indis, Hispanisque jam diu, Italis verò dudum valde familiaris, an sit vera potio, ac propterea in jejunij extra refectorem admitti possit, vulgari est nota. Atate, ac celebris questio?

Puto non esse veram potionem, sed cibum, atque adeò frangere jejunium: Ita Anton. de Leone in *rudimenta de cocholata per totam, Trull. lib. 3. in dec. cap. 2. dub. 2. n. 15.* Diana. p. 4. tract. 4. ref. 194. & clarius p. 9. tr. 5. ref. 11. Joannes Cardines Medicus apud eundem de Leone in *advertentiis, cap. 9.* Ratio ut mihi videtur efficax, sic formatur, discernendo, quibusnam animantibus uti in jejunij liceat, rursus quænam vera sit potio, quæ comestio? Diximus in Superioribus attendendam esse usum, estimationemque communem; non quidem solam, sed ira fundatam, ut non declinet à fine, & intentione Ecclesiæ jejunium præcipientis: At cocholata fini Ecclesiæ jejunij præcipientis omnino adversatur: ergo & c. Minor probatur, quia finis Ecclesiæ est prohibere extra unicam refectorem, cibos ex se nutritivos, solùmque concedere veram potionem distributioni alimenti servientem: At Cocholata componitur ex cibis multum substantialibus, & nutritivis, nec per se ordinatis ad vehendum, distribuendumque per venas alimentum; nam propterea manè, & serò jejunio ventriculo sumi consuevit; ergo, & c. loc. cit. de Leone, & Cardines.

10. Semel ego Virum nobilem mihi familiaritate conjunctum convesci manè diluculo, cum eo negotia quædam collaturus. Cùmque primo ipso ingressu observasse ejus vultum insolenti pallore suffusum, macilentum, cadaverique per similem; interrogavi, ut sit, de ejus valetudine. Is, infirmè satis se habere subremula voce, respondit, meque peramanter rogavit, ut post mediam horam reverterem. Parui, jvi, redivi. Mirum! adverti ejus faciem pristino colorati restitutam, oculos hilares, vocem validam: ex morte in vitam jam rediisse non gratis dixisse, Quare me cohibe-

re non potui, quominus exclamarem. Deo, superiisque sint gratiæ! Bene, tamò, optimè salere gratiæ Dominatiõis vestram? Vndè nam tam sebita ac tanta vitium refectio? Subridens respondit amicus: Ne mirere, Pater amantissimi, modò enim Cocholata potionem assumpsi, quæ miraculi instar colorem, vires, vitam ferè in instanti mihi parere consuevit: Deus immortalis! Hanc meram potione, non verò validam comestionem, Jejunij fini ex diametro oppositam appellaveris?

11. Anton. de Leone. l. c. p. 3. n. 20. ex parvitate materiae excusat à mortali adhibentem mediam unciam Cocholata, & Escobar l. 1. exam. 3. c. 3. unam unciam cum sufficienti aqua. Id mihi propter duas rationes nequam aridet. Primò, quia ad generalem quæstionem de omnibus cibis in modica quantitate sumptis, hoc modo præsentem difficultatem extorques. Secundò, quia ad dignoscendum, an res modica in aliqua materia, semper est recurrendum ad finem prohibitionis, ut *sup. lib. 1. cap. 1. §. 3.* fuscò docuimus: at certè media uncia Cocholata, valde nocet fini intento ab Ecclesiâ in jejunio; si quidem media ejusmodi potionis uncia multum, ac valde nutrit, & ut audio plusquam sex unciae alterius cibi valde nutritis; ergo minus rectè hæc in re parvitate dimetris: Posses ad eundem modum unam, vel alteram unciam ex vitellis ovorum cum modicissimo sacchari, frustulo aquæ ebullientis immiscere, (nam sic pul- tem non ingrati palato confablis) illamque sive mortali absumere interdum, cum jejunas, quia Bulla Cruciatæ gaudes, quantum ad qualitatem ovorum, & quantum ad quantitatem, nil, nisi modicum comedi: cum enim ova non sint perinde nutritiva: ac Cocholata, videbitur sibi esse parvitas materiae, una, vel altera eorum uncia: sive item posses magnum piscem in parvam portionem distillatum sustinere, & similia. Apagæ hæc: siquidem in ordine ad finem nutriendi, modica illa nequam sunt, sed notabilia satias.

12. Pro Cocholata, quasi jejunium non frangat, afferuntur ab aliquibus, Turrianus, in *summa, p. 1. c. 556. dub. 24. Encl. 4. & 7.* Lezana. v. *Jejunium, n. 2.* Diana. p. 4. tr. 4. ref. 194. & *part. 5. tr. 5. ref. 11.* Sed Turrianus loquitur de pura Cocholata, cum jam mista cum aliis cibis ad nos semper adducitur; & ad parvitate materiae videtur se reducere. Ita Anton. de Leone in *diff. c. Lezana clarè sentit nobiscum: solum affert, sed non reprobat contrariam: Diana satis dubitative loquitur in quarta parte: quosque nominat Theologos pro Cocholata, nominat tantummodo ex auditu alterius: & in quinta parte, re melius fortasse pensata, stat manifestè pronontra sententia: Vnde in venio Escobar. in *sum. tr. 1. exam. 1. cap. 8.* qui etiam ad parvitate confugere videtur: sic enim habet: Aliquando dixi pro potu haberi Cocholata: at magis auctoritati inhaerens, quam rationi, Porum esse assero: sed non uti condit abusus, sed quemadmodum potio ab Indis in Hispaniam pervenit: Vnde Cocholata oris, aut lacte conditum, potus non est: sed cibus substantialissimus. Item hujusmodi potio admodum crassa, in notabili quantitate jejunium violat. Verum Cocholata liquidum adeo, ut unice potioni uncia una adhibeatur saccharo necessario; potus est, & absque scrupulo absumi potest. Hæc ille, ubi notat primo illuc (in ab Indis in Hispaniam pervenit) unde igitur tibi fides, an tunc Cocholata sit pura, an mista? Secundò, nec unam unciam Cocholatae esse admittendam, jam modò numero præcedenti dictum est.*

13. Quæ hæcenus de Cocholata disputavi, vera mihi videntur propter rationes intrinsecas: Cæterum, quia video viros pios, religiosos, ac doctos putare eam, prout in Hispania, & Romæ est nunc in usu, esse usalem potionem, nec violare jejunium; nolo (idque propter auctoritatem extrinsecam) hanc sententiam à probabilitatis, securitatisque finibus repellere. Enarravit mihi vir nostræ Societatis omni fide dignus, Eminenti-ssimum Joannem de Lugo, antequam ad sacram purpuram esset ascitus; dum scilicet Theologiam in Ro-

Collegio profiteretur, ita faceret respondisse cui...

Post hæc scripta legi Tractatum Thomæ Hurtae, de...

Arundines Mellitæ.

14. In pluribus nostræ Siciliæ campis Mellitæ arundines...

Protractio Refectio.

15. Si quis in unica sua comestione, quacunque ex...

Respondet. Dixit quidam, si id apud nos fiat, Ieiunium...

Interruptio.

16. Me ad satietatem refeci. Quanto post tempore...

cum dimidio, innui supra non afferre moralem interrup-

17. Sed quid, si propter aliquam causam v.g. propter...

18. Audivi audentem, posse refectioem propter ali-

Hæc autem omnia iudicio prudentis viri, gravitatem...

§. III. De Ieiunio, quod in Ieiuniis indulgere.

1. Quæ possunt de Vespertina refectiuncula quarri, ad...

Quantitas.

Iam apud Recentiores opinio recepta nunc est, ad octo...

Possit quartam partem solitæ cœnæ pro ieiunio...

meditatione meridiana, & iterum in refectiuncula vesper-

Remanent dubitationes duae. Prima: An in jeju-

Secundo: An in Vigilia Natalis Domini majori

Quod dictum est de Vigilia Natalis Domini, in-

Quo dicitur in hac Vigilia jejunare, an possit duplo

Tempus sumendi Ientaculum, seu Canulag.

Sub Vesperas ientaculum sumi consuevit, cum

Quid, si mane diluculo sumas refectiunculam,

Quid, si eodem diluculo refectiuncula te firmes, sed

consistit in unica talium ciborum comestione, & unica re-

refectiuncula, ut iidem loc. cit. docent, tum quia quod manè

1. Quid denique, si mane, vel meridie te levi refectiun-

14. Illud fateor posse occurrere, ut quis summo ma-

Nam propter illam bonam fidem, ientaculum matuti-

Quidam dixerunt in hoc casu licere jejunanti, hora con-

Confectum tempus in nostra aetate plene nos refi-

2. At contentio inter Theologos non mediocri in

§. IV. De hora comedendi in Ieiunio.

1. Confectum tempus in nostra aetate plene nos refi-

2. At contentio inter Theologos non mediocri in

summo

summo mane: ita Laym. *ibid.* n. 10. Fill. *l.c.* 5. n. 72. Bon. *l.c.* 3. Lezz. *v.* Jejunium, n. 5. Toll. *lib.* 6. c. 2. n. 5. quia contra naturam peccatum delinquitur, & corpus toto integro die non comedendo, æque, ne dicam plus, maceratur. Ajo denique, cum dispensatione, vel aliqua causa, ne veniale quidem esse, sine illis culpam, si tammodo venialem. Ita iidem, quia est aliqua deordinatio tam citò ad prandium accurrere, quando ceteri se continent, à qua liberat dispensatio (vel causa.

3. Pro iis autem, quos iuvat putare meridiem esse horam se reficiendi statutam sub mortali; nota posse eos prandere unà horà circiter ante meridiem in hyeme. Ita Ioan. Sanch. *d.* 5. n. 1. Trull. *in dec. lib.* 3. c. 2. *duo.* 4. n. 2. *fin.* & duabus in æstate: Ita Bossius *scilicet.* 4. de *Iulio.* 6. 18. n. 100. Ratio est, quia una hora ante, vel post, in hunc præcisum meridiem hyemalis, & duæ ante æstivum, quando longior est dies, potest hac in re merides moraliter haberi. Hinc quoniam mendicantes, quinque eorum privilegia participant, gaudent privilegio anticipandi refectioem jejuniij per horam. Ita *Comp. prin. Soc. Jesu.* v. ideo poterunt hi prandere duabus horis hyeme, & tribus æstate ante meridiem Solaris horologij; nam unam, vel alteram dat moralitas meridiei, reliqua Pontificis concessio. Et quia multi probabiter concedunt, comedere semihora ante statutum, vel concessum tempus, etiam sine ea facta non esse notabilem culpam, quia parum pro nihilo reputatur. Ita Diana *p. 5. m. 5. ref. 10. & p. 1. m. 9. ref. 27.* Filipp. *tr.* 27. p. 2. c. 4. n. 73. ideo hyeme poterunt hi duabus horis cum dimidia, æstate tribus cum dimidia ante Solarem meridiem mensæ accumbere, & quidem ex causa studij, itineris, negotij, &c. etiam sine veniali. Atque hæc quantum jejuniis faveant, etiam in opinione illa rigorosa jam vides.

4. Illud denique hic proprium sibi vendicat locum. An in Quadragesima liceat ante recitari Vesperas comedere? Prescribitur enim in *Missali Rom. in rubr. ser. 4. cin.* Vesperas eo tempore esse recitandas ante comestionem, Respondeo licere, siue iis, qui in Choro Vesperas persolvunt, siue iis, qui extra choram. Ita Medina *c. de jejuniis.* q. 2. *fin.* Cajet. *in summ. v. Jejunium.* §. hora competens. Navar. *c. 2. 1. Manual.* n. 27. Fagund. *præc. Eccl.* 4. *lib.* 1. c. 13. n. 9. Regin. *lib.* 4. c. 13. n. 159. Ratio est, quia horæ Canonice non habent hanc connexionem necessariam cum jejuniis: solum ita congruenter servari disponitur (non jam jobetur) per Rubricas, ne Vesperinum Officium differatur, si decantandum sit post cœnam jejuniij, quæ valde serò faciendæ supponitur in Quadragesima; Imò, quia apud nos jam inolevit usus comedendi circa Meridiem opportunum esse post meridiem, atque adeo post comestionem, sua scilicet congruenti hora, Vesperas recitare. Cum Romæ Sacerdotio ego initiatus recenter fuisset, operante Rubricis ediscendis de more darem, narrabat quidam ex meis sodalibus Robertum Bellarminum Sapientissimum, æquè, Sanctissimum Cardinalem solitum dicere, congruentius esse nostra hac tempestate Vesperas Quadragesimales recitare post prandium, quam antea: Nam apud maiores nostros (dicebat prudentissimus vir) ideo Vesperas recitabantur ante refectioem, quia refectio præcedebatur ad horas Vespertinas, & in Quadragesima quædam tunc post Nonas, c. solent, de consecr. distinet. 1. at nunc si jam à statuta hora est cœna dejecta, & in prandium mutata ascendit ad Meridiem, ne, quæso, per novam licentiam deiciatur hora recitationis Officij Vespertini, contra debitum ritum ad tempus ante meridiem transmittatur. Hæc Bellarminus.

§. V. Quædam de obligatione Jejunij, ubi:

De media nocte, qua ratione hic intelligenda.

1. Frangere jejunium etiam unius tantum diei, semper existimatum esse mortale peccatum, communis docet Theologorum sententia. Ita Valq. *p. 2. q. 72. art. 6. dispun. 1. quest. 8. n. 8.* Suarez *3. p. v. alt. 4. d. 22. sect. 4. num. 22.* Sanchez *lib. 9. de mar. d. 15. num. 6. &c.* non au-

tem esse culpam duplicem, sed unam contra Temperantiam, cum præceptum Ecclesiæ jejunium constituitur in materia Temperantia, docent iidem. Nisi forte ex intentione inobediendi, vel ex contemptu Superiorum non jejunet: tunc enim non est mirum, si superaddatur alia species peccati, ut ex se patet.

2. Porò circa obligationem jejunandi notanda sunt sequentia. Primò: si pluries comedas Quadragesimalia diei jejunij, solum in secunda plena refectioem peccas; Ita Th. Sanch. *lib. 5. in dec. c. 1. n. 42.* alter Sanch. *d. 5. n. 42.* at si carnes, toties, quoties, ut supra dictum est, sitis.

3. Secundò: Qui initio Quadragesimæ statuit non quædam in illa jejunare, unum numero, sed gravius, nempe æquivalens multiplici omissioni, peccatum committit. At executione toties peccat, quoties diem jejunij frangit, vel quoties carne vescitur: quæ ut ita sint, & qua ratione in Confessione aperitur, ex à nobis dictis in *opus. exp. conf. lib. 2.* facile colliger.

4. Tertio: Jejunandum esse ex præcepto Ecclesiæ in Quadragesima, in Vigiliis, in Quatuor Temporibus, & in omnibus diebus fortè ipse Diececi ab Episcopo decretis.

5. Quarto: Qui jejunium solvit obligatus ex duplici Ecclesiæ præcepto v.g. Vigilia, & Quatuor Temporibus, vel Vigilia, & Quadragesimæ, &c. unum numero peccatum committit, quia utrumque obligat ex eadem Tempore. Ita Valquez *p. 2. q. 72. art. 6. d. 98. n. 8.* Suarez *3. p. 4. sect. 2. n. 22.* Sanch. *lib. 9. de mar. d. 25. n. 6.* aliique. At qui solvit jejunium, v.g. Vigilia, quod is fortè voverat, vel illi ex professione sua Religionis impositum erat, duplici, specie peccati peccat. Ita Sanchez *ibid.* Valquez *ibid.* 9. quia tunc, adversus Temperantiam atque adversus Religionem agit.

6. Quintò: Jejunium Ecclesiasticum incipit à media nocte in noctem mediam subsequenter. Ita Sylvest. *2. de jun. n. 18.* Azor. *p. 1. lib. 5. cap. 15. quest. 6.* & passim. Quoniam verò diximus supra, §. 4. n. 3. Meridiem in hac jejunij materia moraliter esse lumentum, atque adeo comprehendere mediam circiter horam inter ipsum punctum meridiei Mathematicum, & mediam postea quietinus, an idem dicendum sit de media nocte.

7. Certe in jejunio naturali requisito ad sumendam Eucharistiam, Mathematicè sumendum pro comperto habeo; is est enim opus Fidelity sensus, ut ex illis dictis colligi potest: At in Ecclesiastico; tantus requisitus, rigor non est. Ut clarior evadat solutio, fac in Equinoctio, in quo media nox incidit in horam sextam Italianam noctis, adesse obligationem jejunij ita, ut die sequenti si jejunandum; præcedenti verò: præcesserit dies liber à jejunio. Nam inquiri, media hora post sextam noctis, licet esse possunt carnes comedere. Si Mathematicè media nox est in materia jejunij accipiendæ, non possum, ut ex se patet: si verò moraliter possem; quia media hora post sextam pertinet ad mediam noctem mortalem, atque adeo ad diem præcedentem liberum à jejunio: quare cum morali modo datum sit ab Ecclesiâ hoc præceptum, ut cætera similia dari solent: consequenter sit, ut tunc licet carnes comedantur, cum nondum pertransierit media nox moraliter sumpta.

8. Dico tamen primò: si quis non multum attendens ad sciendum, utrum in hoc puncto sit media nox, necne; verum humano modo procedes non curet exactè id more mathematico, sed solum moraliter cognoscere; comedatque carnes circiter illud tempus; non peccat quamvis revera fuerit hora sexta cum dimidia noctis. Ratio est modò insinuata, quia præcepta hæc non tam rigorosa, morali modo sunt intelligenda, ne Fidele cogantur tam subtiles apices à communi procedendi modo alienos investigare.

9. Dico secundò: Si quis sciat, vel facile ex horologij, seu aliunde scire potest, punctum noctis mediam Mathematicum: secundum illud debet se gerere, nec post illud, ne per minutum quidem in casu proposito potest carnes comedere. Ita Ioan. Sanchez *dispun. 4. 2. n. 20.* inquit

invitare, nonquidem animo, sicuti dictum est, ut hospites oblata acceptent, atque completè cœnent; sed animo, ut sua hospitibus liberalitas appareat, amicitiaque signa videant amici: nullo autè modo potest cogere, ut comedant. Ita Dian. p. 1. r. 9. ref. 38. aliique ab eodem citati & rursus, latè p. 5. r. 7. ref. 7. ex Hurtado. Ratio prior dicitur est, quia ea obligatio; & invitatio eodem modo tunc se habet, ac modò dicta subministratio, & prolatio ciborum, apparet enim clarè esse merum urbanitatis signum: & ex alia parte ex se opus indifferens, cum invitentur amici ad comestionem, quæ sit merum jentaculum; non ad omnia devoranda. Ratio posterior dicitur est, quia si urgeret absolute (nam urgere expressè ad solum jentaculum, non esset, ex ullo capite culpa) urgeret ad actionem hæc, & nunc moraliter peccaminosam.

12. Diximus quartò, lacticia etiam posse ministrare, eaque offerre hæc, ubi viget usus Bullæ Cruciatæ. Ita Sanchez l. 5. conf. c. 1. d. 16. n. 3. Ratio est, quia sensus differentis semper intelligitur conditionatus, ut scilicet ea qui comedat, si licet potest. Quid si certò sciat accumbens carere Bulla, & tamen sine necessitate ea manducaturus; Sanchez. ib. docet non posse, quando est dubium an accubentes habeant Bullam; unde sequitur multò minus posse, quando est certum. Sed profectò, si sit dubium, potest; quia in dubio nemo est judicandus immemor esse suæ salutis; at si sit certum, non poterit, nisi iusta, ac proportionata urgeat causa: quia tunc sine causa excusante esse offendiculo ipsi proximo ad illud peccatum, quod facilè removere posses; facilè enim posses, si causa nulla te ad ea ministranda cogeret.

13. Diximus quintò, si invitans commodè potest, ut, si nec inurbanitatem sibi exprobandam, nec aliud malum timeat, multò magis si speret futurum, ut sua monitione invitati ab illa peccaminosa refectione se retrahant, obligari ex Charitate ostendere se ex parte sua eos cibos præparasse quidem, & obtulisse, ad eosdemque invitasse: ceterum velle, ut quisque suæ conscientie consulat. Ratio est, quia tunc Charitas dicitur, ut quia facilè potest peccato proximi occurratur.

14. Diximus denique sex ad uberiori doctrinam, Patrem hunc familiæ nullo modo carnes parare, ministrare, vel ad eas invitare accumbentes posse: Ita Laym. Less. mor. cit. quia tunc (ut supponimus) peccarent invitati eas comedendo; quare sine ulla causa neque enim ratio hospitij causam dat, ut diebus jejuniij carnes apponantur cooperaretur Paterfamilias ejusmodi peccato. Non sic accidit cauponi, inter hæreticos, & Catholicos degenti; à suo enim officio fortasse in quibusdam casibus excusabitur, ministrando simul carnes, & cibos quadragesimales tempore jejuniij: de qua re vide Laym. lib. 2. r. 3. c. 13. m. 5. Less. lib. 4. c. 2. n. 23. Filiuc. r. 27. p. 2. c. 5. n. 92. Castro Pal. in 2. disp. 6. de charitate, p. 14. & nos infra, lib. 5. c. 1. §. 3.

§. VII. De excusationibus à jejunio.

Causæ excusantes à jejunio multiplices sunt; quæ Cordinis, & charitatis gratiâ, operæpretium erit distinctè percurrere.

Ætas.

1. Qui vigesimum primum annum non complevit, ex S. Th. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 2. & passim DD. & qui sexagesimum annum attigit, quamvis nondum illum compleverit, excusatur à jejunio. Ita Ioan. Sanch. d. 54. n. 10. Trull. lib. 3. in dec. c. 2. d. 4. n. 3. ille propter adolescenti necessitatem, hic propter vites (licet robustæ aliàs appareant) jam senio declinantes. Qui anceps est de sua ætate, quid faciet, diximus sup. lib. 1. c. 1. §. 7. verb. Ætas.

2. Porro, quoad hæc, Dubitabis primò, si quis in prima hora mediæ noctis hoc die, quo jejunandum est, comedit annum vigesimum primum, obligandusne erit ad jejunandum hoc eodem die?

Respondeo, si compleat ex eo, quod ipse natus sit in

ipsa mediâ nocte, ita ut privata jam dicta fuerit terminus extrinsecus sui natalis, obligabitur: quia tunc natus dies, cuius initium dat hæc prima hora, pertinet ad annum vigesimum secundum talis ætatis, quo urget jejunandi præceptum. At si compleat ex eo, quod natus sit ipsa prima hora mediæ noctis, ita ut dicta prima hora terminus intrinsecus ortus sui, non obligatur. Ita Io. Sanch. l. 5. n. 4. Dian. p. 1. r. 9. ref. 49. Bonac. c. vult. de prac. Eccl. p. vlt. n. 7. quia tunc illa prima hora pertinet ad complementum intrinsecarum anni vigesimi primi, in quo tota atque aded etiam in hoc complemento habet adolescenti ille jus comedendi; Cum igitur possit hac hora comedere, & deinde non sit fraudandus communi refectione, quæ conceditur in jejunio, bis legitime comedit plenè adeoque, ut ex dictis liquet, legitime jejunio liberabitur, atque hæc excusatio multò erit clarior, si annum vigesimum primum compleat hora secundâ, post medianam noctem, tertiâ, quartâ, cæteris.

3. Simile quid præterea eveniet in senè: non enim obligabitur jejunare eo die, in cuius prima hora intrinsecè attingit annos sexaginta, ut ex dictis item patet.

4. Quod si quis compleat annum vigesimum primum post aliquot dies quadragesimæ, certè solum ad consequentia jejunia obligabitur: ut contrâ, si quis attingat annum sexagesimum post eisdem aliquot dies, ad jejunia consequentia non obstringitur. Ita Sanch. lib. 5. conf. c. 1. d. 2. n. 8. Lezana v. jejunia. n. 6. aliique. Ratio est, quia præceptum jejuniorum in diebus quadragesimæ dividuum est; quare potest urgere uno die, & non alio.

5. Dubitabis secundò, estne probabile fecerim non obligari ad jejunium, si pertingat ad annum ætatis quinquagesimum; Respondeo, mihi non videri probabile: quia non invenio jus, nec consuetudinem, nec rationes hanc sententiam solidè confirmantes. Ita Fag. 4. Eccl. pr. l. 1. c. 8. n. 11. Layman. l. 4. r. 1. n. 2. Io. Sanch. d. 54. n. 1.

Quod enim dicunt feminas faciliùs senescere, non convincit: quia ex alia parte jejunio, ut omnibus est compertum, non perinde ac homines, hoc est, non multum macerantur. Non inficior interim, si quæ debilior nota biliter sit, posse excusari: verum non erit tunc ex ætate, sed ex mala valetudine dicta excusatio.

6. Dubitabis tertio, Religiosus, qui nondum explevit annum vigesimum primum, teneturne ad jejunia præ suam regulam, mortalitèr indicta; Respondeo: probabile est obligari: Ita Ioan. Sanch. d. 54. n. 3. Sà v. Jejunia. n. 3. Thom. Sanch. in dec. lib. 4. c. 11. n. 56. Fag. pr. Eccl. 4. r. 1. c. 8. n. 11. Layman. l. 4. r. 1. n. 2. Io. Sanch. d. 54. n. 1. Quod enim dicunt feminas faciliùs senescere, non convincit: quia ex alia parte jejunio, ut omnibus est compertum, non perinde ac homines, hoc est, non multum macerantur. Non inficior interim, si quæ debilior nota biliter sit, posse excusari: verum non erit tunc ex ætate, sed ex mala valetudine dicta excusatio.

7. Quid, si regula præcipiat, ut à suis Religiosis serventur jejunia Ecclesiæ, tenentur tunc Minores anno vigesimo primo, ex vi regulæ eadem Ecclesiastica jejunia custodire?

Respondeo, cum Ioan. Sanch. l. c. n. 2. Fag. l. c. n. 6. Diana p. 1. r. 9. ref. 16. si id præcipiat regula, solum, ut ita dicam, demonstrativè, tanquam id, quod de jure inest, hoc est, veluti memoriam revocet Ecclesiastica præcepta, nequaquam tenentur: quia hoc modo non additur nova religionis obligatio: sed pristina tantum recollitur, pro iis, qui aliis per ætatem obligantur, ac si id regula novo mandet præcepto, utique, ut ex se patet, tenentur.

8. Ex dictis colligo, an obligentur sexagenarij ad jejunia prædicta ex se sola regula obligantia? Dico enim probabili

Ioan. Sanch. d. 51. n. 24. Idem nonnulli rectè dicunt de ipso danno: credendum enim est ipsi jejunanti, qui bona si se sibi persuadet jejunium, sine gravi damno se tolerare non posse. Ita Sanch. l. 1. in dec. c. 17. n. 21. Suar. de leg. lib. 3. c. 24. fin. Sà v. Jejunium n. 14. aliique. At huc tamen fecimus scrupuloso satis, qui licet fateatur, id iudicio prudentis esse dijudicandum, facilius enim uni jejunium officiet, quam alteri; tamen quia ratione id iudicium fieri cum facilitate possit; à nobis doceri expectat, habeat ergo regulam illam quam, ut expeditissimam Doctores cit. & passim, communiter hic asserunt.

17. Illa infirmitas, seu illud damnum salutis notabile est quod operationes ordinariæ cujuslibet personæ impeditur, ut, qui consueto suo operandi modo eas exercere commodè cum jejunio nequeat: graviter ab illo offendi censendus sit: Hinc, si scolasticus ex jejunio capite doleat, vel quomodocumque cum difficultate studeat: Si mulier ex debilitate jejuni servitia domus incommodè operetur: Si vir quilibet suum officium, artemque jejunando difficile exerceat, & similia, ex hoc capite damni à jejunio legitime excusabuntur. Nutrientes, prægnantesque huc reducuntur. Ita Cajet. in sum. v. Jejunium. cap. 3. Azor. t. 2. lib. 7. cap. 17. q. 6. Sanch. lib. 5. conf. c. 1. dub. 14. n. 12. De an. p. 1. tr. 9. ref. 14. propter salutem enim sive infantis, sive suam, jejunio communiter excusantur: carnes autem tunc solum comedere iis conceditur quando sic complexio, & necessitas earum, vel infantium exposcit: idque etiam puto, antequam foemina concipiat, si à Medicis judicentur jejunia matris nocitura proli suscipiendæ: quia multum grave est, foeminam uxoratam, prolem probabiliter in utero concipiendam fovere non posse sicuti enim alia remedia, sic convenientia alimenta poterit, imò & debet ponere: ne foetus fortè concipiendus elanguescat.

Ars laboriosa.

18. Officium, seu ars, quam quis exercet, sit ex se laboriosa, hominem per se liberat à jejunio. Ita DD. cit. & passim, & ita quidem, ut etiam si in illo exercitio quis inveniatur posse tolerare jejunium, adhuc ad illud non astringatur, ex declarat. Eug. I V. an. 1440. in comp. prin. Fratrum Min. v. Jejun. n. 2. apud Fag. p. 1. Eccl. 4. lib. 1. c. 8. n. 15. quia semper aspicitur à lege id, quod est communiter, & per se. Quareposito, quod lex universaliter omnes attem laboriosam exercentes excludit, non erit hic includendus. Adde rationem, quia laboriosis artibus vacantes, frequenti indigent refectioe, ne in debilitatem, quando minus putant, labantur. Hinc Arater etiam robustus, patientissimusque inedia, contra Reg. lib. 4. c. 16. n. 216. imò etiam ditissimus, ex declarat. cit. non obligatur ad jejunium; quia per se omnes aratores excusantur, & ex alia parte Ecclesia non intendit private Fideles suo officio, modòque vivendi, præterea, quamvis exercitia ex se non laboriosa obligationi jejunandi subjaceant; tamen, si quis ita sit debilis, ut suum officium aliis leve, ipsi sit laboriosum, à jejunio per accidens hoc est, ratione suæ complexionis, excusabitur: Ita Th. Sanch. in conf. lib. 5. c. 1. dub. 6. n. 8. Reg. l. c. n. 219. quia pia Mater Ecclesia cum tanto dispendio obligare Fideles non intendit: Hinc Scriptores, verbi gratia, obligantur ad jejunandum, quia scribendi officium levis est laboris; fortè modice jejunans facilius scribet, quam cibo refectus: tamen si cui Notario ita laboriosa succedat scriptio, ut sic duplici refectioe suum munus obire nequeat; excusabitur certè per accidens, ratione suæ complexionis.

19. Hæc Doctrina ante oculos in tota hac materia per diligenter habenda est; sit enim frequenter, ut in aliquo Doctore invenias excusari quempiam à jejunio, sed per accidens: tu verò credas excusari per se, regulamque ad omnes alios minus legitime deducas. Nudius certius fuit, qui referret quendam Theologum non vulgaris literaturæ, excusasse à jejunio hominem equo iter agentem; & debatque Theologas (ut idem refere-

bat) rationes, quia successans equus ita malè hominem tractabat per integros dies, ut satis laboriosum illis fuisset illud iter equestre; quibus verbis clarè excusatio per accidens fuit, non per se, ille tamen, qui solutionem mereretur, acriter contendebat Theologum in ea esse sententiam, ut iter equo agentis excusandi sint à jejunio. Cuius ego inculcarem, ejusmodi excusationem nequaquam universalem, sed tali peculiari personæ additam fuisse, nunquam constans vir veritati manus dedit. Deus immortalis! quantum refert, non apices rerum aspicere, sed interiorum earum viscera penetrare!

20. Si quaeras, quoniam sunt officia ex se laboriosa. Dico ea esse, quæ exercentur cum magna agitatione membrorum corporis; tunc enim multi spiritus commoventur, unde & ciborum auxilio opus est; & inedia, quam magis corpus exedit, non est addenda.

Potèr, pura sunt exercitia clarè laboriosa, plura manifestè non laboriosa; plura denique de quibus, qualia sint, dubitatur; suo igitur ordine breviter singula delibamus.

Exercitia per se laboriosa.

21. Fabri Ferrarij, Lignarij, Murarij, Fossores, Agricola; seu Aratores, Lapidicidæ, Bajuli, id est, onera per diè integrum portantes, Pistores, seu panem conficentes, Textores, Molitores, Fullones, hoc est, qui toto die panis, telis, vestibus lavandis vacant; Coriarij, Lanarij, hoc est, qui lanas lavando, tergendò, discutendo curant; Argentarij, vel Aurifices, hoc est, qui utentes malleo, lima, simili ve instrumento laborioso, argentum, aurum, imò & quodlibet metallum versant; Iter agentes pedibus, Curratores, (Italicè *quelli che corrono la posta*) Remigantes, Nautæque tota diè remos, vel alia navis exercitia præstantes; Typographi, non quidem qui littera ordinant, (leve enim id opus est) sed qui torculari operam navant; Mercenarij, hoc est, qui, ut merces vendant, iis onusti per urbem toto ferè diè circumveniunt; Ornantes templà, quando feliciter scalas transierint, perque eas salientes cum magno labore hinc inde agitantur. Hi, inquam, omnes, similisque, quia laboriosa, ex se artes exercent, à jejunio merito liberantur. Ita DD. citati, & citandi, *passim*.

22. Nota autem duo, vel tria; Primò, hic sermonem nostrum esse de his artibus absolute acceptis, secus si dimittuntur sumantur, si enim quis, v. g. in diè jejuniij, duo, vel tria indusia lavet; parvo labore frumentum, bestiarum, vel aquarum vi, molat; leviuscula vitas texat, quod cum modico sit labore; Merces vendat, longas vias nequaquam terens; non vocabitur absolute Fullo, Molitor, Textor, Mercenarius, licet integrum diem in his consumat, nec consequenter à jejunio immunis erit, quia ejusmodi exercitia sic dimittuntur accepta, non sunt per se laboriosa.

23. Præterea ejusmodi opera jam certè laboriosa, totum diem, vel majorem ejus partem, vel certè in laboriosis artibus, bonam diem, partem, occupare debere, ut per se valeat excusatio, si enim laboriosissimus Faber per unam, vel alteram horam ligna, vel lapides cædat, non propterea eo diè absolute, quantum est ex hoc uno labore, à jejunio liberabitur.

24. Denique Artifices, vel similes ex officio laborantes si fortè à suis laboriosis exercitationibus aliquo diè vacent, an dicto diè vacationis jejunare teneantur? Ajo probabile esse, si vacent uno, vel altero, non obligari regulariter ad jejunia: Ita Fag. Eccl. pr. 4. lib. 1. c. 8. n. 16. Diana p. 1. tr. 9. ref. 9. Sanch. in conf. c. 1. d. 7. n. 20. quia ne deficient illis vires, legitime possunt vel eas servare ad sequentia opera, vel easdem recitare pro operibus antecedentibus. At si multis vacent diebus, obligantur jejunio; quia excusatio neque à præcedenti, neque à præsentis, neque à consequenti labore peti tunc potest.

Exercitia per se non laboriosa.

25. Scriptores, Notarij, Pistores, Statuas fingentes, sed sine magno mallei strepitu, conatùque (secus ad Lapidicidas modo dicto reducerentur) Filum ex Lana, vel Lino

...nentes, famuli comitantes, Dominum per Urbem
 ...erant, etiam cum rheda obambulantes; Iter lecti-
 ...erant, equo peragentes; Cantores, Sacerdotes; qui ve-
 ...ant; Ancilla levia servituti adunus exhibentes,
 ...Medici, Chirurgi, Confessarii, Lectores cujuslibet scien-
 ...erant, etiam qui plus Lectiones more ordinario legunt,
 ...erant, qui ea officia exercent, quae ingenii
 ...erant, ut Advocati, Procuratores, Scholastici,
 ...erant, omnes, inquam, hi mihi videntur, artes mi-
 ...erant, per se laboriosas exercere, adeoque à jejunio per
 ...erant, Ita Doctores citati, & citandi
 ...erant, quidquid aliqui de aliquibus ex his asseverent,
 ...erant, inquam, nam scio facile ratione alicujus gravis
 ...erant, Fac enim peccati accidens excusari posse, Fac enim pe-
 ...erant, Fac Advocatum, Le-
 ...erant, nisi alimento se refectent, suis
 ...erant, auditibus, penitentibus facere satis non
 ...erant, Fac navi iter agentis, sive gravem pati naufragam,
 ...erant, sive cibo sufficiente destituti, &c. nonne, sed verò, per ac-
 ...erant, iis jejunii immunitatem concedens?

Exercitia dubie laboriosa.

26. Dubium sit: Primò, An concionatores munus
 ...erant, Respondeo, mi-
 ...erant, Si per totam Quadrage-
 ...erant, quaterve in hebdoma-
 ...erant, conscientiam habeant
 ...erant, affirmativè est respondendum, etiam si vò-
 ...erant, est enim opus per se pium)
 ...erant, ac propterea à jejunio tunc erunt excu-
 ...erant, Ita Fagund. *pr. Eccl. 4. lib. 1. cap. 8. num. 19.* Sanchez
 ...erant, Diana p. 1. *tr. 2. q. 9. n. 19.* Layman. *lib. 4.*
 ...erant, Si semel, vel bis in hebdomada, ne-
 ...erant, quia frequens illa di-
 ...erant, cum necessario mentis labore,
 ...erant, qualis certè in raris
 ...erant, hinc una vel altera concio in
 ...erant, jus ad solvendum jejunium
 ...erant, nisi per accidens. Si quando scilicet
 ...erant, vel quid simile id tibi à vulgendum persuadear,
 ...erant, cum Sanch. *lib. 5. cons. cap. 1. dub. 3. n. 6.*
 ...erant, si debilitas, iudi-
 ...erant, idem requirere videatur.

27. Dubium est secundò de Coquis. De quibus sic
 ...erant, Magnatum vilioribus ministris so-
 ...erant, vel sint Coqui Communes parca fercula
 ...erant, non excusantur à jejunio: si sint Coqui toto
 ...erant, sive in summius
 ...erant, tunc certè satis proba-
 ...erant, quia tunc est
 ...erant, cum in praecedenti casu non sit.
 28. Dubium est tertid: De Sartoribus, hoc est, de
 ...erant, quos quidem, quamvis ego
 ...erant, horum enim artem, quae sedendo
 ...erant, esse valde laboriosam tamen
 ...erant, hinc magni nominis Doctores.
 ...erant, Fagund. *pr. Eccl. 4. lib. 1. cap. 8.*
 ...erant, Layman *lib. 4. tr. 2. c. 3. n. 3.* Sanch. *in cons. l. 5. c. 1. dub. 7.*
 ...erant, illis admodum
 ...erant, hanc
 ...erant, ac tunc, negare non possum.
 ...erant, quia haec ars solùm manibus, &
 ...erant, sed etiam, & pedibus, adeoque nota-
 ...erant, nisi Sutor solùm
 ...erant, deinde à ministris suendum:
 ...erant, vel tunc molle sit corium, ut non calcei, sed pannus, vel
 ...erant, nunc enim haec Sutoria assimi-
 ...erant, quam à jejunio per se pauld antè
 ...erant, non liberavimus. Dico denique propter auctoritatem
 ...erant, atque adèd
 ...erant, quia Eugenius, vel con-
 ...erant, iis privilegium non jejunandi; vel decla-

rayt eos non comprchendi à lege jejunij, Ita Trull. *loc. c.*
n. 9. citans Fag. & Sà, Azor. p. 1. *lib. 7. c. 17. q. 8.* Laym. *l. 4.*
tract. 3. cap. 3. n. 3. Sanch. *in cons. l. 5. c. 1. dub. 7. n. 7.* alique.

29. Dubium est quartò: De Barbitonforibus: Et
 quidem hds per se non excuso: tum quia ipsa conditio
 talis artu non mihi apparet valde ex se laboriosa; ut
 mihi non apparuit pauld antè Sartoria: tum quia regu-
 lariter satis successe, & interpolatum, non autem con-
 tinuò per integrum diem hac solet ars exerceri. Fateor
 tamen facillimè iis excusationem accidentariam conve-
 nire posse, cum pedibus stantes, non verò sedentes labo-
 rare cogantur: Dices, Eugenius I V. *suprà* allatus, de-
 claravit omnes artifices eximi à præcepto jejunij. Res-
 pondeo, negandum id esse, quia Pontifex tantùm loquitur
 de artificibus exercentibus artes laboriosas: quare
 semper remanet nobis facienda de artis labore discussio,
 nisi fortè auctoritatem Doctorum n. *precedente* dictam
 velis amplecti.

30. Inquires: Si quis artem, seu vivendi modum la-
 boriosum non est ex sua conditione sortitus, potèstne
 ex sua voluntate laboriosum opus aliquo die assumere,
 & consequenter eo die abstinentia legem licite non cu-
 stodire?

Respondeo: Si id fiat aliqua notabili ex causa, posset
 ut, si quis carens, v.g. Ornatore Templi, ipse cum diurno
 labore, ne festum relinquatur; exoret: idem erit, si
 pietatis gratià iter pedestre ad lacram Imaginè arripias;
 si se flagellis usque ad sanguinem notabiliter caedat; si
 ad servendum infirmis totum diem, etiam cum proprio
 lucro laborando consumat: ipsa enim pietas satis ratio-
 nabilem dat causam. Ita D. Th. *in 4. d. 15. q. 3. art. 1. q. 2. c.*
non mediocriter de cons. dist. 5. Ioan. Sanch. *d. 64. n. 2. 2.* Th.
 Sanch. *in cons. lib. 5. c. 1. dub. 11. c. 12. ex part.* Idem judico,
 si quando aliquod grave commodum laborando acqui-
 ram, vel incommodum à me grave abducam: tantè
 enim gravitati indulgere censetur Ecclesia, ita Less. *lib. 4.*
de just. c. 2. num. 43. Fill. *l. 3. 2. 7. p. 2. c. 6. num. 120.* Trull. *l. 3.*
in dec. cap. 2. d. 7. num. 13. At si sine causa, ut si quis pede-
 stre ad venandum solùm ob voluptatem se conferat, vel
 pila ludat, vel hastiludio vacet; multò magis si cum
 peccato, ut si ad adulterandum, vel ad furandum dictum
 pedestre iter arripias; distinguendum erit: nam si hæc
 fiant eodem die, quo urget jejunij præceptum, cum id
 sit ponere directum impedimentum executioni præcep-
 tum præceptum urget, illicite contra præceptum de
 jejunando fient: Lege Less. *lib. 4. c. 2. n. 43.* Laym. *..4. tr. 8.*
cap. 3. n. 4. Trull. *l. c. num. 13.* si verò fiant tempore remoto,
 nec multùm proximo ipsi diei, quo jejunium urget: non
 illicite fieri *supr. §. de causis excusantib. ab auditione Sa-*
cri. per occasionem diximus; quem ut recolas, omnino
 veltm.

31. Olim non excusavi à jejunij lege adolescentem
 mobilem, qui magna animi propensione per integros
 quandoque dies, etiam cum jejunio dies concurre-
 rent, per summam voluptatem, arti ferrariæ operam na-
 vaba t, & sclopetos, similiâque bellicæ artis acquisita
 instrumenta, artificis instar peritissimi fabrefaciebat. Fa-
 brum ex officio dixi, in eodem hoc opere lubens excu-
 so; te verò excusare nequaquam debeo, quia illi quam-
 vis diviti ars propria, qua neminem privare inter-
 Ecclesia, excusationem affert: te verò non officium tuum,
 non ars propria, non labor ex aliqua rationabili causa
 susceptus, nò aliud caput à jejunandi lege potest eximere.
 Scio quosdam excusare eum, qui semel, aut iterum as-
 sumit pilæ ludum, v.g. vel venationem, licet prævideat
 se sic non posse eodem die jejunare: quia præceptum (in-
 quunt) jejunij non obligat ad abstinentiam ab iis ho-
 nestis actionibus; Ita Trull. *l. c. n. 10.* cit. Medin. & Led.
 Scio, inquam; sed iis assentiri nequeo; siquidem, dum
 urget præceptum, vel est in proximo, obligor non appo-
 nere impedimenta ad illius executionem, ut dictum est
 satis *supr. d. §. 2.*

32. Illud tanquam certum libens admitto; si etiam
 cum peccato te ita defatigasti, ut non possis jejunium
 pati

pati: peccasti quidem, dum impedimentum jejuniis exhibendo apposuisti: at poteris deinde sine novo peccato comedere, quia tunc verè incapax es macerationis jejuniij.

Paupertas.

33. Duplici via paupertas jejuniis tollit: Primò, si pauper, quia indiget, laboret die jejuniij: unde propter defatigationem se cibis reficere opus habeat: Secundò, si careat cibis, quibus integram, eandemque sufficientem refectioem assumat: nam tunc, quia cogetur pauca identidem per diem comedere, jejuniis dissolvat. Utraque excusatio, ut ex se patet, legitima est. Ita S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 4. *Fag. prace. Eccl. 4. l. 1. c. 8. n. 12.* Sanch. in *conf. lib. 5. cap. 1. dub. 15. n. 1.* alitque.

34. Sed adhuc dubitabis: Primò, de eo, cui solum suppetit panis, & aqua, an is obligandus sit ad jejuniis: Quid, si præter panem, suppeteret & vinum, vel potus vino similis? Quid denique, si præter panem, & vinum, non desit aliquod unum obsonium modici succis; ut, g. pisciculi, vel olivæ, vel nuces, vel cæpe, vel allia, &c.

Respondeo, non obligarem habentem solum panem, nec habentem insuper & vinum copiam; quia nimis esset onerosum, & laboriosum quomodocumque jejuniis. At habentem aliquod unum ex dictis obsoniis obligatam, si rarò, vel gratia, semel aut iterum id contingat; præsertim in homine rustico, firmæ sanitatis, & his vilioribus obsoniis assueto. Quòd si cui in promptu essent non pauca ex dictis obsoniis, tum olivæ scilicet, naces, tum pisciculi, & similia; non audeo facultatem eidem non jejunandi concedere: (quidquid non nemo in contrarium sentiat) quia sufficiens habet alimentum à multis cibis vilioribus potest, quod ab uno, vel altero pretiosiore potuisset.

35. Dubitabis secundò: Qui habet unde vivat, non verò unde restituat, vel alat familiam, potestne primò laborare, & consequenter jejuniis negligere, ut pretio laboris, quod debet, exsolvat, familiam sustentet: Potestne secundò de victu sibi detrahere, & consequenter propter parvitatem victus non jejunare; ut sic pecuniam cumulans, dictis suis debitoribus, familiæque satisfiat? Respondeo. Possè utrumque puto, quia restitutio, quæ est debita ex justitia, & sustentatio familiæ, quæ est ex charitate, prævalent debito jejuniis, quod non est inductum ab Ecclesiâ cum tanto rigore: *Lege cap. non mediocriter, de consecr. dist. 5.* certè propter opera pietatis possè dissimulari ieiunium, modo num. 1. diximus. An sicuti potest, ita etiam debeat? Colligetur ex mox dicendis num. sequenti.

36. Virges: Sequeretur ex his, primò, pauperem, quando aliunde non habet, possè laborare die festivo, imò & omittere sacrum, solum, ut reddere debitum, vel familiam alere valeat; par enim videtur ratio de his, & de ieiunio: Sequetur secundò, ad id etiam obligari; potens enim adhibere media apta ad solvenda debita, à iustitia obstringitur, ut ea adhibeat.

Respondeo ad primum, concedendum esse sequelam; solum adverte, Sacrum non esse tam facillè omittendum; quia præceptum audiendi sacrum die festo suam gravitatem habet, quæ non videtur regulariter vinci à modico illo lucro, quod à labore tam modici temporis, quo Missa durat, acquiri ordinariè potest. Respondeo ad secundum cum distinctione: nego enim ad id obligari, ut quis restituat; poterit enim debitor sibi persuadere creditorem nolle esse tam severum, ut obstringat ipsum ad conquiritam pecuniam medio tam extraordinario, quale est, laborare die festivo, in quo omnibus conceditur quies ad vacandum Deo. At verò concedo te obligari ad laborandum, quando tanta necessitas premit, ut sine illo festivo labore notabile damnum tua familia patiatur; tunc enim urgeat, ut bene tu mones, ratio Charitatis,

Conjugium.

37. Coniux non raro excusatioe ducta ex ipsa conditione conjugij, liberatur à ieiunio.

Liberatur autem: Primò, in eo casu, quo non possit alteri reddere debitum, si ieiunet. Ita Thom. Sanch. 1. 9. de *mar. d. 3. n. 10.* *Leff. lib. 5. cap. 2. n. 44.* Jo. Sanch. d. 5. 4. m. 2. alitque. Ratio est, quia ius iustitiæ prævalet præcepto Ecclesiæ; nolentis cum tanto rigore ieiunium. Imò tunc peccaret coniux ieiunando. Ita Ledesma 2. p. 4. q. 17. art. 1. *ver. ex prædictis colligitur*; quia faceret, contra ius alterius, dum ad reddendum illi debitum se notabiliter impotentem reddit. Tunc autem hic casus locum habet; quando coniux notabiliter debilitatem contraheret ex eo, quòd cum ieiunio debitum redderet. Debitum, inquam, moderatè ab altero petendum: quæ moderatio attendenda est, spectata qualitate conjugum, juvenes enim, fortioresque sapientis, & ceteris, imbecillioresque rariùs matrimonio uti convenit. Cum ergo quis non teneatur reddere nisi iuxta qualitatem suæ complexionis, ad quod solum, & non ad amplius virtualiter consensit coniux, cum matrimonio contraxit; ideo solum tunc debitum conjugale conjugem à jejuniis immunitem reddit. Quod si precibus aliter modo possit coniux removere alterum à petendo debitum, adhuc tamen non teneatur uti hoc remedio, atque ad id possit non jejunare, & sic reddere. Ita Thom. Sanch. *l. c.* Ratio est, quia personalis obligatio reddendi est ex iustitia, quæ non obligat nisi ad reddendum personaliter debitum; non verò ad conquiritam, vel ponendam remedia, ne alter petat.

38. Negligi item jejuniis præceptum non potest, ut potentior, seu etiam, ut potens quis sit ad petendum debitum à conjugate. Ita Thom. Sanch. *ibid.* quia solum obligatio iustitiæ reddendi debitum excusat à jejuniis: ut coniux non habet obligationem iustitiæ petendi, sed solum reddendi debitum.

39. Scio quendam concedere solutionem jejuniis et conjugij, qui nisi comedat, est ineptus ad petendum debitum moderatè, quia sicut Faber dives (inquit) ne suum officium ad quod jus habet, deserat, potest laborare, & consequenter non jejunare: sic conjugatus, ut suum officium usque matrimonio, ad quem jus habet, non amittat, poterit non jejunare; non quidem ut sit valentior, & potentior ad extraordinarias copulas, sed ut sit potens ad petendas copulas moderatas, ad quas jus habet.

40. Verum, nulla ratione placet hæc concessio; non solum, quia omnes ferè conjugati sic liberarentur à jejuniis, si qui tam pro omnibus est illud: *Sine Cerere, & Baccho friget Venus*; idemque possent conjuges præterdenda quoad comestionem carnium, quod certè esset inauditum, verum etiam, quia cum usus matrimonij, quoad petitionem, sit liber in conjugibus, prævalet lex jejuniis, quæ est obligans. Sicuti, quia Fideles omnes tenentur interesse sacro diebus Dominicis, non potest quis excusari ab illo, quia vult uti sua libertate, quæ se conferat illis diebus ad venandum; & sicut, quia Sacerdotes omnes tenentur recitare Horas Canonicas, non potest quis aliquem Sacerdotem excusare ab his recitandis, quia is vult uti sua libertate, quæ Breviarium suum in Mare projiciat: & ratio horum omnium est, quia idem præceptum, quod obligat ad finem, obligat etiam ad media proxima, & necessaria ad illum; & ne tempore, quo præceptum urget, ponantur impedimenta voluntaria ad ejus executionem, ut alibi à nobis dictum est.

41. Neque obstat paritas ducta ab Artifice divite: quia lex jejuniis absolutè non obligat Opifices laborantes; unde non est mirum, quòd eisdem non obliget; si divites sint; per accidens enim est eos esse locupletes, at lex jejuniis obligat per se etiam conjuges; unde iob solum rationem conjugij nisi alia addatur excusatio, dictam legem à se non possunt excutere.

Illud approbo, si advertat coniux periculum incontinentiæ in alio, possè petere, etiam si, ut petat, opus sit jejuniis frangere; quia tunc illud periculum in altero æquivalè,

negales petitioni, & petio hujus redditioni, ad quam...

44. Liberatur tertio si eadem uxor ita prohibea...

45. Liberatur quarto, Vxor Catholica, si prohibea...

46. Liberatur quinto, si ex continuatione jejunio Quad...

47. Liberatur sexto, si ex continuatione jejunio Quad...

Opera Pietatis; remissive. Difficultas incitandi.

48. Libere ob pietatis opera jejunium de precepto...

49. Quoad difficultatem. Cuius est molestiam ali...

Transitus per Terras Hæreticorum. Servitium Catholicum apud Infideles.

48. Quando nullum adest, timeturve incommodum...

rebus Infidelium, vel servi in eorundem domibus...

Bona fides: Ratio hospitij.

49. De bona fide si habet Sa, v. Jejun. n. 14. Qui se...

50. Atque ex hac fide bona excusandos esse aliquos...

Ratio loci: Excusatio dubia, remissive.

51. De excusatione ratione loci, satis per occasio...

Dispensatio.

52. Dispensationem de non jejunando concedi a...

53. Et quidem causa justa duplex est: Altera ex par...

54. Atque ex his fit, peti posse dispensationem ex...

rium meum; ceterum ad Superiorem pertinet inquirere causam sufficientiam: tum quia supponere possum semper adesse dictam causam benignitatis ex parte Prælati proprio iure. Fit in super, posse quempiam uti prædicta dispensatione; Ita Suar. *lib. 9. de leg. c. 19. n. 14.* Pont. Dian. Barb. Navar. Val. aliique quos citat, sequiturque Trull. *l. c.* tum quia suppono semper adesse dictam causam ex parte Pontificis, vel Episcopi: tum quia dispensatio sine causa concessa à legitimo Superiore, quales sunt in proprio iure Prælati, jam est valida, ut supra vidimus non igitur peccabit, qui dispensatione iam valida utitur, cum per dispensationem validam, valide à lege exemptus sit; est, Superior peccaverit.

Dixi (sincere) nam si falsum exprimas, vel verum taceas, longè alia est ratio, de qua re alibi.

55. Loquamur iam de Episcopis, Prælati Regulæ, tum quia dispensatio sine causa concessa à legitimo Superiore, quales sunt in proprio iure Prælati, jam est valida, ut supra vidimus non igitur peccabit, qui dispensatione iam valida utitur, cum per dispensationem validam, valide à lege exemptus sit; est, Superior peccaverit.

Primo: Dicit Prælati Papa inferiores, non solum possunt dispensare in ieiuniis proprii iuris, ut modo dictum est; sed etiam possunt cum suis subditis aliquando dispensare in ieiuniis lege universali institutis. Ita S. Thom. *in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. q. 4. ad 3.* Suar. *lib. 6. de leg. c. 14. fin.* Sanch. *lib. 5. conf. c. 1. dub. 5. n. 16.* Fag. *pr. Eccl. 4. l. 1. c. 9. n. 2.* Ratio est, quia potest Prælati inferior dispensare in lege superiore, quando non est recurus ad Superiorem, casusque dispensandi est frequens, qualis certè est hic de ieiunio. Intellige semper, dummodo in huiusmodi universalibus legibus existat causa, se tenens ex parte subditi; quia dispensare in lege Superiore, hic solum concessum est, ut subditorum necessitatibus subveniatur.

56. Inter hos potentes dispensare dicto modo in ieiuniis universalibus, connumerat Barochum, etiam præsentem Episcopo. Ita plures, quos citat, & sequitur Joan. Sanch. *d. 54. n. 36.* Th. Sanch. *lib. 8. de matr. disp. 9. n. 27.* Et ratio præter præscriptam consuetudinem est, quia secus nimis gravarentur Fideles, imò & Episcopi, si hi essent pro eiusmodi minutis, & frequentibus dispensationibus semper ad eundem.

57. Secundò, quilibet ex dictis, imò & à delegatis ab ipsis, eo modo, quo cum subditis suis dispensare potest, poterit etiam secum ipse immediatè, vel mediatè, committendo scilicet suo Confessario, ut dispense: id quod satis sit hic innuisse. Lege Castr. *tr. 3. disp. 6. de disp. p. 7. §. 1. n. 2.* Diana *p. 1. r. 9. ref. 15.* Laym. *l. 1. tr. 4. c. 2. n. 32.* Alc. Tamb. *l. 2. de iure Abb. d. 1. 2. q. 8. n. 1. & 2. in nova edit.*

58. Tertio; quamvis Episcopi non possint abrogare jejunia universalis Ecclesiæ; quia nihil potest, absolute loquendo, inferior in lege Superioris; tamen concurrente gravi causa, valet pro tota sua Dicecesi aliquando dispensare. Sic paucis ab hinc annis dispensatum fuisse ad edendas carnes tempore Quadragesimæ, grassante peste, Panormi; fame premente, Messanæ, scimus omnes.

Multò magis poterunt ex causa transferre. Ita Sanch. *in conf. lib. 5. c. 1. d. 7. n. 17.* Vnde rectè factum est Panormi, ut in die Natalis Sanctæ Christianæ Civitatis Patronæ, quæ incidit in Vigiliam sancti Jacobi, non jejunetur, sed ob celebritatem Festi transferatur jejunium in diem præcedentem.

59. At poteritne Episcopus commutare, hoc est, sine ulla causa, concedere ipsi, vel totj Dicecesi, in loco jejuniij aliquod opus spirituale, five æquale jejunio, five majus exhibeat? Respondeo, non posse in jejunio indictis iure communi, vel iure Provinciali; Possè in jejunio à se, vel Prædecessoribus, vel Concilio Diocesano inductis. Lege Suar. *lib. 6. de leg. c. 16. in i.* Castr. *l. 1. n. 7. d. 6. de disp. p. 9. n. 4.* Indicat Sanch. *l. 3. de matr. d. 10. n. 1. & c. licet, de fer.* Ratio prioris dicti est; quia Episcopi solum ex causa excusante subditos dispensare ex legibus Superioris valent (vide quæ dixi, cum de dispensatione laborandum die festo): si ergo nullam supponis causam, ex parte subditi, nullam supponis auctoritatem. Ratio dicti posterioris est: quia leges à se dependentes approbare potest ex quacunque causa, quamvis subditos non excusante, ut modò n. 53. dictum est; opus autem bonum, in quod commutari jejunium supponimus, jam aliqua causa est.

60. Quarto: quanam debet esse causa excusans, sèque ex parte subditi tenens, in hac materia? Respondeo: satis erit una ex illis causis excusantibus à jejunio, hæcenus explicatis, licet non totaliter, sed aliquo tandem modo insufficienter excusans. Ita Sanch. *in conf. lib. 3. cap. 1. d. 6. n. 2.* Item satis erit, si dubium sit, an dicta causa sufficiat ad excusandum absolute subditum à jejunio; Ita *ibid.* vel ad sufficiat Superiori ad expediendam dispensationem. Ita idem *ibid.* *dub. 5. n. 26.* Trull. *lib. 3. in dec. c. 2. d. 7. n. 19.* Less. *v. Jejunium, n. 10.* Ratio horum est, quia si causa est magna, & gravis, non indigemus dispensatione: si nulla, non potest ea licitè dari: ergo, ut aliquid operari possit potestas dispensandi, satis erit, si causa non sit adeò gravis, vel sit dubia. Quando superiores advertunt, causam minus esse sufficientem ad absolutam dispensationem, misceant aliquam commutationem, purà Orationem, elemosynam, &c.

61. Majorem causam, requirit in dispensatione ad carnes, quam ad frangendum jejunium, admonitione non indiget. Quid de lacticiis, comparatione facta ad jejunium Ajo, majorem requiri causam ad dispensandum jejunium, quam ad edenda lacticia: quia cum lacticiis stare jejunium potest, atque ad edenda minus dispensatur: in iis solum edendis, quam in violando jejunio.

62. Quintò denique, Confessarius, ex Sanch. *conf. lib. 3. c. 1. dub. n. 28.* & *lib. 8. de matr. d. 9. c. 27.* Fag. *præc. Eccl. 4. lib. 1. c. 9. n. 3.* Trull. *lib. 3. in dec. c. 2. dub. 7. n. 18.* Medicus, ex iisdem *ibid.* vel quilibet vir prudens, ex iisdem *ibi*: ut etiam Abbatis, ex Joan. Sanch. *in sel. d. 54. n. 37. fin.* Lezana *v. Abbatis, n. 4.* dispensare in jejunio non valent: solum possunt, quatenus sunt periti, declare causam adesse sufficientem ad non jejunandum. Ratio est manifesta, quia ad dispensandum requiritur jurisdictio spiritualis, qua hi carent; at ad declarandum, sufficit peritia.

63. Verum, quid fiet in casibus, in quibus nec adest Superior, qui dispense; nec vir peritus, qui declaret? Respondeo: sufficit ipse subditus bona fide putans sufficientem sibi adesse causam, ut colligimus ex Sà allato *n. 49.* Sed jam, librum hunc quartum feliciter, si Deo placet, cum gratiarum actione claudamus.

FINIS LIBRI QUARTI.

Ac totius Operis primæ Partis.

Laus Deo, Beatissimæ Virgini, ac Beato Aloysio.